

De ontmoeting

EEN FILOSOFIE

Charles Pépin

Vertaling Conny ten Brink en Ellie Heijloo

Noordboek Filosofie

© 2022 Charles Pépin | Uitgeverij Noordboek
Origineel verschenen in het Frans als *La Rencontre: Une philosophie* in 2021,
© Allary Éditions, Parijs

Vertaald door Conny ten Brink en Ellie Heijloo
Published by special arrangement with Allary Éditions in conjunction with
their duly appointed agent 2 Seas Literary Agency

Omslagontwerp Raphaëlle Faguer
Boekverzorging Elgraphic

ISBN 978 90 5615 815 6
NUR 730

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Voor Émilie

Inhoudsopgave

Inleiding	11
-----------	----

Deel 1 De tekenen van de ontmoeting

1. Ik ben in de war <i>Als mijn schild scheurtjes vertoont</i>	17
2. Ik herken je <i>Als het toeval op het lot lijkt</i>	27
3. Ik ben nieuwsgierig naar jou <i>Als ik zin heb om jouw wereld te ontdekken</i>	34
4. Ik heb zin om mijn geluk te beproeven <i>Als de ander me vleugels geeft</i>	41
5. Ik ontdek jouw standpunt <i>Als ik jouw anders-zijn leer kennen</i>	48

6. Ik ben veranderd	65
<i>Als de ander iemand anders van mij maakt</i>	
7. Ik voel me verantwoordelijk voor jou	82
<i>Als de ander me mijn morele natuur onthult</i>	
8. Ik leef	89
<i>Als de ander mijn leven redt</i>	

Deel 2 De voorwaarden voor de ontmoeting

1. De wereld ingaan	103
<i>Een filosofie van de handeling</i>	
2. Niets bepaalds verwachten	122
<i>Lof van de beschikbaarheid</i>	
3. Het masker laten vallen	142
<i>De kracht van kwetsbaarheid</i>	

Deel 3 Alle werkelijke leven is ontmoeting

1. Is de ontmoeting alleen eigen aan de mens?	163
<i>Een antropologische benadering</i>	
2. Ik ontmoet je, dus ik besta	172
<i>Een existentiële benadering</i>	

3. Het mysterie ontmoeten	177
<i>Een religieuze benadering</i>	
4. Je verlangen ontmoeten	183
<i>Een psychoanalytische benadering</i>	
5. De ander ontmoeten om jezelf te ontmoeten	194
<i>Een dialectische benadering</i>	
Conclusie	201
De werken die aan de basis liggen van dit boek	205
Register	211

Inleiding

Verliefden spelen de film van hun ontmoeting weleens opnieuw af. Ontroerd en met lichte huivering stellen ze vast dat ze veel geluk hebben gehad. Het scheelde maar weinig – een andere trein, een andere plaats in de wagon ... of hun wegen hadden elkaar nooit gekruist.

Maar toch, kijken we er beter naar, dan blijkt al gauw dat hun ontmoeting niet alleen een gelukkig toeval was. De twee zitplaatsen naast elkaar boden gewoon een gunstige gelegenheid; zij durfde een gesprek aan te knopen, hij kon het onverwachte toelaten, een vrouw die a priori niet zijn type was. Twee onbekenden stelden zich open voor de uitwisseling en de ontmoeting vond plaats.

Deze man en deze vrouw, in de met driehonderd kilometer per uur voortsnellende TGV, met volle kracht vooruit in parallelle banen, hadden elkaar net zo goed nooit kunnen tegenkomen. Zij is een leidinggevende met een pijlsnelle carrière, hij een osteopaat met een mooie praktijk. De combinatie van een paar *triggers* was al genoeg om ze uit hun koers te brengen en de magie haar werk te laten doen. Voelde ze misschien dat hij nerveus

was? Voordat hij de trein instapte kreeg hij een telefoontje van de psychiater die zijn zoon behandelt, en toen zijn buurvrouw hem in de trein aansprak heeft hij zijn ongerustheid niet verbloemd. Hij liet iets van zichzelf zien. Zij op haar beurt was tegenover deze onbekende openhartiger dan ze ooit voor mogelijk had gehouden. Onbevangen, zonder een rol te spelen, hebben ze zitten praten.

Deze ontmoeting, die volkomen toevallig leek, is dus mogelijk geworden door hun houding. Hetzelfde geldt voor vriendschappelijke of beroepsmatige ontmoetingen: het toeval is alleen maar het vertrekpunt. Het is niet allesbepalend voor onze lotsbestemming; het toeval geeft de aanzet. Dit boek heb ik geschreven om te laten zien dat je het toeval tot je bondgenoot kunt maken, dat je je kunt voorbereiden om het onvoorziene te verwelkomen. In een trein of in de supermarkt, op een feest of op het werk, op een datingsite of in een park.

Maar dat veronderstelt dat je een duidelijk beeld hebt van het mechanisme en de kracht van de ontmoeting, dat je begrijpt welke rol handeling speelt bij ontmoeten, wat innerlijke bereidheid is, en kwetsbaarheid.

Daarvoor zullen we te rade gaan bij de denkers van de twintigste eeuw die, in het voetspoor van Hegel, de betrekking tot de ander hebben bestudeerd, de fundamentele verbindingen die kunnen ontstaan tussen twee wezens. Sigmund Freud, Martin Buber, Emmanuel Levinas, Jean-Paul Sartre, Simone Weil en Alain Badiou zullen ons helpen de contouren te schetsen van een filosofie van de ontmoeting. En de romanciers, toneelschrijvers, schilders en filmmakers die mooie ontmoetingen hebben verbeeld – Marivaux in *Le Jeu de l'amour et du hasard*, Louis Ara-

gon in *Aurélien* en Albert Cohen in *De uitverkorene van de heer*, Clint Eastwood in *The Bridges of Madison County* en Abdellatif Kechiche in *La vie d'Adèle ...* –, zullen gestalte geven aan deze filosofie.

Grote kunstwerken en belangrijke boeken hebben hun ontstaan vaak te danken aan cruciale ontmoetingen, zullen we zien. Zelfs de grootste genieën zijn er schatplichtig aan. Weet je dat Picasso *Guernica* niet had geschilderd zonder zijn vlammende vriendschap met Éluard? Wat *De mens in opstand* van Camus te danken heeft aan de passie van de schrijver voor de actrice Maria Casarès? Hoezeer Voltaire en Émilie du Châtelet elkaar wederzijds hebben geïnspireerd bij het schrijven van *Candide* en *Discours sur le bonheur*? Dat de song *Perfect Day* nooit het licht had gezien als David Bowie en Lou Reed niet samen in New York waren gaan eten?

Zodra je inziet hoe belangrijk ontmoetingen zijn, kijk je met een andere blik naar alles wat je inspireert en dus ook naar je eigen leven. We zijn afhankelijk van anderen. Een ontmoeting is geen vermaak, geen bijkomstigheid, ze is wezenlijk voor ons, ze vormt onze persoonlijkheid; ze is de kern van het avontuur van ons bestaan. We zullen zien dat de ontmoeting niet alleen het vermogen heeft ons liefde of vriendschap te laten ontdekken, of ons de weg te wijzen naar succes. Ze laat ons ook zien wie we zijn. De ontmoeting opent de wereld voor ons. Dat is haar kracht en haar mysterie: ik heb de ander nodig, de ontmoeting met de ander, om mezelf te kunnen ontmoeten. Om te worden wie ik ben, moet ik wie ik niet ben ontmoeten.

Deel 1

De tekenen van de
ontmoeting

Ik ben in de war

Als mijn schild scheurtjes vertoont

Iemand ontmoeten betekent dat je wordt opgeschud, in de war raakt. Er gebeurt iets waar je niet voor hebt gekozen, het overrompelt je: dat is de schok van de ontmoeting. Het Franse woord *rencontre* (ontmoeting) is afkomstig van het Oudfranse *encontre* dat 'onderweg tegen iemand aan lopen' betekent. Het woord 'ontmoeting' verwijst dus naar een botsing met de ander, met het anders-zijn. Twee personen komen met elkaar in aanraking, stuiten op elkaar, en zien hun koers veranderen. Het ene unieke wezen kan ook heel goed het andere tegenkomen zonder in de war te raken. Daaruit blijkt dan dat er geen sprake is van elkaar ontmoeten, maar alleen van elkaar tegenkomen. Niets is immers verrassender, verontrustender soms, en moeilijker te begrijpen dan het verschil tussen jou en de ander. Hoe had mijn ontmoeting met jou me niet uit mijn evenwicht kunnen brengen? Ik kan moeilijk vat op je krijgen, juist omdat je anders bent, een ander levensverhaal hebt, op een andere manier naar de wereld kijkt en dingen voelt. Zou het me koud laten, dan heb ik je nauwelijks opgemerkt, of dan heb ik in jou alleen maar een spiegel gezien die me reflecteert.